

Ούτε λοιπόν τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο κείμενον οὔτε τὸ ἐν ἔτει 1531 ἐν Κύπρῳ καταρτισθὲν ἰταλικὸν δύναται νὰ δώσωσιν εἰς ἡμᾶς ἀσφαλῆ ἔννοιαν τῶν φεουδικῶν νόμων ὅσοι ἐπεκράτησαν ἐν ταῖς κυρίως ἑλληνικαῖς χώραις· ἀλλὰ μόνον ὁ ἐν Εὐβοίᾳ ἰσχύσας ἰταλικὸς κώδιξ τοῦ 1421, ὅστις κατ' οὐσίαν ἦτο προδήλως σὺτὸς ὁ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐφαρμοσθεὶς νόμος, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ ἄρθρον 43 αὐτοῦ ρητῶς κανονίζει τὴν ὑπερτάτην δικαιοδοσίαν οὐ μόνον τῶν τριῶν ἀρχόντων τῆς Εὐβοίας ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν δυναστῶν τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων. Ἐκ τῆς μελέτης δὲ τοῦ κώδικος τούτου συνάγομεν τὰ ἑξῆς κεφαλαιώδη γεγονότα.

Οἱ κατακτηταὶ δὲν ἐπεφύλαξαν εἰς ἑαυτοὺς καὶ μόνους τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ ἔχειν ἵπποτικά φέουδα· τοιαῦτα φέουδα κατεῖχοντο καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων. Τῶντι τὸ ἄρθρον 138 ὁμιλεῖ σαφέστατα περὶ φεούδων ἑλληνικῶν καὶ περὶ φεουδούχων Ἑλλήνων τε καὶ Ἑλληνίδων.

Πλείστοι τῶν γεωργῶν τῶν καλλιεργούντων τὰ τῶν φεούδων κτήματα ἦσαν δουλοπάροικοι (vilains), εἴτε ἐκ τῶν προτέρων χρόνων διατελοῦντες τοιοῦτοι εἴτε πολλαπλασιασθέντες διὰ τῆς κατακτήσεως. Καὶ ἅπαντες μὲν ἦσαν Ἕλληνες ἀλλὰ καθυπεβάλοντο εἰς τοὺς φραγκικοὺς νόμους, διότι ἐκ τῶν 227 ἄρθρων τοῦ κώδικος 31 πραγματεύονται περὶ τῆς τάξεως ταύτης τῶν ὑπηκόων. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι ἐνίοτε οἱ δουλοπάροικοι οὗτοι ἀπλευθεροῦντο ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν, τὸ δὲ παραδοξότερον καὶ φεουδοῦχοι ἐγίνοντο, διότι τὸ ἄρθρον 139 λέγει ρητῶς ὅτι, ἐὼν φεουδοῦχος φράγκος ἀπελευθερώσῃ δουλοπάροικον καὶ ἔπειτα παραχωρήσῃ αὐτῷ φέουδον, ἢ δωρεὰ, εἰ μὲν γίνῃ ἐγγράφως, ἰσχύει ἐφ' ὅρου ζωῆς τοῦ δωρητοῦ· ἐν ἑλλείψει δὲ ἐγγράφων ἡμπορεῖ ν' ἀνακληθῆ παρ' αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 125 ἡ δουλοπάροικος ἢ ὑπανδρευθεῖσα ἐλεύθερον γίνεται ὡς ἐκ τούτου ἐλευθέρα, παραμένουσα τοιαύτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ ἂν ὁ γάμος ἐτελέσθῃ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ κυρίου τῆς. Εἰς τὰ φεουδικὰ δικαστήρια παρεκάθηντο ἄρα γε καὶ Ἕλληνες δικασταί; Ἐὰν κρίνωμεν ἕξ ὧν συνέβαινον ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας, θέλομεν ἀπαντήσαι καταφατικῶς εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Διότι ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς ὁ Γοδοφρέδος ὁ Βουιλλῶνος ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ἴδια δικαστήρια, δικάζοντα κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους. Βραδύτερον ὁμοῦ οἱ κατακτηταί, δυσπιστήσαντες πρὸς τοὺς κατακτηθέντας, ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτῶν τὸ προνόμιον τοῦτο καὶ ὑπήγαγον αὐτοὺς εἰς μικτὰ δικαστήρια, συγκείμενα ἐκ τεσσάρων ἰθαγενῶν καὶ δύο Φράγκων. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ρητὴν μαρτυρίαν περὶ τούτου δὲν ἔχομεν

Παρεκτὸς τῶν δύο προαναφερθεισῶν τάξεων τῶν ἰθαγενῶν ὑπῆρχον ἔτι δύο ἕτεροι οἱ ἐλεύθεροι κοινοὶ πολῖται, περὶ ὧν ὁμιλοῦσι τὰ ἄρθρα 152, 155 καὶ ἄλλα τοῦ κώδικος, καὶ οἱ ἄρχοντες, ἄρθρον 194, ἦτοι πολῖται ἔγκριτοι ἐπὶ τῷ γένει, τῇ εὐπορίᾳ καὶ ταῖς προνομίαις, ἃς ἀπελάμβανον.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐξάγονται ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ ἐπιγραφομένου Ἀσσίζαι τῆς Ρωμανίας, ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων, ὅπως ἐκτίθενται ὑπὸ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους χρονολογῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν Χρονικῶν τῶν ἐν Μωρέᾳ πολέμων τῶν Φράγκων, περιερχόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀπάντων τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου ἡ τύχη δὲν ἐρρηθμίσθη ὁμοιομόρφως ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, διότι οὐδὲ ὁμοιομόρφως ἐγένετο ἡ κατάκτησις. Ἡ δυτικὴ Πελοπόννησος, ἀπὸ Πατρῶν μέχρι Κορώνης, κυρίως εἰπεῖν δὲν κατεκτήθη, ἀλλὰ παρεδόθη εἰς τὸν Βιλλεαρδουῖνον διὰ συνθηκῶν, δυνάμει τῶν ὁποίων οἱ ἄρχοντες οὐ μόνον διετήρησαν ἅπασαν αὐτῶν τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν ἀλλὰ καὶ ἅπασας τὰς προνομίας ὅσας εἶχον ἐκ τῶν προτέρων χρόνων· καὶ πλὴν τούτου

